

Hallottunk mindenfélét. Volt, aki hazajött a háborúból és három nap múlva otthon, Fábiónon lőtték agyon, mert meg akarta védeni a feleségét az erőszakoskodóktól. Igaz, aztán az erőszakoskodókat is agyonlőtték a sajátjaik. Szentandrás is kiürítették, mert két ruszkit holtan találtak. Kizavarták hát a népet és lövöldöztek a vakvilágba. Addig, amíg Csongrádról ki nem ment a készültségük s el nem vitték őket.

Sokáig éjszakánként a polyvásban aludtunk a szomszéd lánnyal. Félünk, de akkor minden tanyasi vigyázott a másikra. Rohantunk egymáshoz, nehogy valakit baj érjen. Ha apukámnak dolga akadt, én mentem be helyette a postáért. Ott ismerkedtem meg az ukrán Péterrel, annak három ujját elvitte gránát. Állatorvos volt, s nagyon tetszett neki, hogy én nem beszélek durván. Ki is akart jönni hozzánk a tanya-ra. De én nem akartam, nemcsak azért, mert mi voltunk egy tállal, hanem mert elítéltük azt a lányt, aki engedett. Meg volt egy udvarlóm is. Aranyos, magas, szőke gyerek. Tip-top, nem beszélt feleslegesen. Három évig udvarolt, aztán elvitték a frontra. Kaptam tőle egy hársfakérget. Arra írt Szentpétervárról. Nem volt kupertában. Mégis eljutott hozzám. Aztán bevették őket Debrecenben. Magyarokat magyarok ellen. Utcáról utcára kellett egymással szembe nézniük. Ekkor ittak valamit, hogy hasmenésük legyen, s fogságba kerültek. Eltűnt. Már hat hónapja asszony voltam, mikor hazajött. Amikor először találkoztunk, egyikünk sem tudott szólni. Nemesak mi voltunk így. Akadt, akinek már családja is volt, mire hazajött a régi vőlegénye.

A férjemmel 1945-ben ismerkedtünk meg, a gádorosi búcsún. Felvitt a lánchintára, a bolondkocsira. Én előtte a hűgával barátkoztam. Vele mentünk a halba. Apikám a nagy legények közt ült. Amikor a fiatal legények elkezdtek kakaskodni, ők, az öregebbjei dim-durr, rendbe tették őket.

Anti 1945 elején tudott megszökni, mint fogoly. Mert vitték volna őket Szibériába. Előtte a légvédelmi gépfegyveresknél parancsnokolt. Négy év, kilenc hónapig volt katoná. Szolnoktól Kassáig. Ukrajnában, egy bevetésnél szilánkot kapott a szeme alá. Amikor fordult a kocka, ketten elszaladtak tőlük, a zászlósuk is azt mondta, én ugyan itt hagylak benneteket, és meglógott. Nem sokkal később megtudták, hogy még aznap lelőtték.

Ukrajnából öt-en indultak haza. Két hónapig meg itthon is bujkáltak. Gyalog jöttek, erdőkön keresztül. Mikor az első társuk házához értek, ott éjszakáztak mind. De nem engedték őt a felesége mellé feküdni, közéjük telepedtek. A másiknál úgy megőrültek nekik, hogy disznót vágtak a tiszteletükre. 1960-ban motort vettünk, s azonnal elmentünk meglátogatni a katonatársát a Rodrogközbe.

Ahogy a háború elesült, két diák egy hegedűvel járta az országot. Hozzánk is eljutottak. Élclmet kértek. Olyasmit tettek a hatyjukba, ami egy hét múlva is bírja. Mikor bekéredzkedtek, éppen sirdogáltam. Megkérdezték, miért, mondtam: három nap múlva lesz az esküvőm. Hát akkor nem sírni, énekelni kell – biztattak s elhúzták a kedvenc nótámat.

Összeállította: *Bárdos Zsuzsa*

„Emlékét mint beosztottja és mint magyar ember tisztelettel megőrzöm”

Vitéz Sebestyén Pál nyugalmazott törzsszászlóssal,
a Vitézi Rend Győr – Moson – Sopron megyei hadnagyával
beszélget *Harangozó Imre*

A Kisalföld című Győr–Moson–Sopron megyei napilap 2007. augusztus 17-i száma számol be arról, hogy a győri városházán, ünnepélyes állománygyűlésen emlékeztek az 1920-ban alapított vitézi testület megyei tagjai hazánkat a Boldogasszony oltalmába ajánló Szent István királyunkról. „Hetvenhét éve annak is, hogy vitéz Nagybányai Horthy Miklós kormányzó a Szent Korona oltalmába ajánlotta a vitézi rendet is...” – emlékezett az ünnepélyes állománygyűlésen vitéz Sebestyén Pál nyugalmazott törzsszászlós. A megyei terület vitézi hadnagya beszédében megemlítette, hogy felavatott elődcik abban az időben főként a fegyveres erők sorából kerültek ki. A rend az 1944-es nyilas puccs, majd az 1945-ös orosz megszállás és kommunista hatalomátvétel után hanyatlásnak indult, illetve emigrációba kényszer-

Óvári Gyula

Óvári Gyula alezredes úr a VI. honvéd zászlóalj parancsnoka volt. A zászlóalj parancsnokság székhelye Csornán volt. Én is ott szolgáltam Csornán, tehát személyesen is ismertem az alezredes urat. Emberséges, katonáiról a szabályzat alapján gondoskodó vezető volt. Mélyen hívő ember, minden körülmények között tiszteletben tartotta vallását, és azt velünk is gyakoroltatta.

• *Milyen érdemei alapján gondolta, hogy Óvári Gyulát vitézzé kell avatni?*

1947-ben, amikor megkezdődött Magyarországon az egyházak és egyházi személyek üldözése, Varga Béla pápai prelátus, kanonok urat, aki 1944. december 21-én az ideiglenes nemzetgyűlés elnöke lett, távollétében halálra ítélték.¹ Ekkor Mindszenti bíboros úr közölte, hogy az élete veszélyben van és felszólította hagyja el az országot. Óvári Gyula alezredes úr mint zászlóaljparancsnok megszervezte a menekítését és Sopron mellet Ágfalvánál áttette a határon. Évtizedekig Nyugat-Európában, majd az Egyesült Államokban élt, a rendszerváltás után térhetett csak haza. 1995-ben halt meg.

• *A fiatalok miatt kérdezem, akik nem ismerik ezt a kort. Tudni kell, abban az időben ellentmondásos helyzet volt Magyarországon. Egyrészt volt a nemzeti irányzat, amit a választások mindig megerősítettek, de választási csalással és az országban lévő orosz katonai nyomással hatalomra került a kommunista párt. Hogyan emlékszik vissza, mekkora volt a nyomás a hadseregben, aminek tagjai jórészt Horthy hadseregéből érkeztek. Többek között Óvári Gyula és Ön is.*

A szovjet megszállás után azokat a tiszteteket, akik Horthy hadseregében szolgáltak, automatikusan reakciónak, fasisztának nyilvánították. Nagyon sok tisztnek és tiszthelyettesnek szomorú sors jutott. Koholt vádak alapján többüket behurcolták a Margit körútra – köztük Óvári alezredes urat is. Testileg

¹ Varga Béla római katolikus pap, politikus (1903. február 18. Bórcs – 1995. október 13. Budapest) Gaal Gaston kérésére jött Balatonboglárra, s lett a község plébánosa. A második világháborúban a kormány segítségével létrehozta a menekült lengyelek számára Európa akkor egyetlen lengyel gimnáziumát. 1946. február 7-től–1947. július 3-ig a Nemzetgyűlés házelnöke volt. Politikai pályafutása a harmincas évek elején kezdődött. Kisgazda képviselőként 1939-től tagja volt az országgyűlésnek. Ő vezényelte a kisgazdák kampányát az 1945. őszi budapesti helyhatósági választáson, ahol pártja abszolút többséget szerzett. 1946. február 7-én választották meg a Nemzetgyűlés legmagasabb méltóságába. Tisztségéből adódóan kiegyensúlyozó szerepet igyekezett betölteni és arra törekedett, hogy a parlament szerepe és függetlensége megmaradjon. Nagy Ferenc akkori miniszterelnök lemondása után erre már nem látott lehetőséget és önmagát is veszélyben érezte, ezért 1947-ben elmenekült Magyarországról. 1990-ben tér haza Magyarországra, és Boglára. Egyre rosszabbodó egészségi állapota miatt Budapestre a kormányrezidenciába költözött. Itt érte a halál. Balatonbogláron, az általa épített templom kriptájában alussza örök álmát.

rült. Az itthon maradottakat megbélyegezték, megtiltották a vitézi cím és a jelvény viselését, de még a Rendről való szőlást is.

Vitéz Sebestyén Pál a Rend jelenéről szólva javasolta, hogy tagjai – miként a kezdetekkor – helyezték magukat a Szent Korona oltalma alá, és erkölcsi feddhetetlenségükkel mutassanak példát a magyar nemzetnek. Beszédében méltatta dr. Varga Béla pápai prelátus, az 1944-es Ideiglenes Nemzetgyűlés elnökének érdemeit, példás helytállását, valamint megemlékezett Óvári Gyula honvéd alezredesről, aki a jeles papot Ágfalvánál Nyugatra mentette. Megemlégette, hogy az őszi avatáskor mindkettőjüket posztumusz felveszik a vitézi rend tagjai közé.

Az 1907-ben, az Ugocsa megyei Királyháza született Óvári Gyula honvéd alezredes börtönévei után községünkben, Újkígyóson telepedett le. Mindenki kedves, udvarias és előzékeny embernek, az újkígyósiak szóhasználatával élve „igazi úriembörnek” ismerte, ám életéről, katonai pályájáról keveset tudunk. Óvári Gyula katonai pályájáról és keresztútjárásáról kérdeztük tehát az újkígyósi község házára látogató egykori beosztottját, bajtársát, a nyolcvanadik évében járó vitéz Sebestyén Pált.

• *Törzsszázlós úr! Kérem, beszéljen arról, hogy hol szolgáltak együtt, és honnan az ismeretség?*

fenyítették őket és hamis vádak alapján hoztak ellenük ítéletet. Voltak, akiket 1953-ban rehabilitáltak. Ez azonban már majdnem hiábavaló volt, mert ezek a tisztek a közéletben elhelyezkedni nem tudtak, a végzettségükhöz illő munkát nem engedtek nekik végezni. Az akkori politika még azt is szigorúan tiltotta, hogy ezekről a dolgokról bárki is beszéljen.

• *Óvári Gyulának mi lett a sorsa?*

Óvári Gyula alezredes sorsa az lett, hogy 1948-ban koholt vádak alapján bevitték a Margit körüti katonai fogházba. Annyit tudok, hogy a veséjét levették. Ha jól tudom 1949. június 2-án kezdte meg hároméves börtönbüntetésének letöltését. Ha így volt, akkor 1952 nyarán szabadult. Kiltították Budapestről. Úgy került Újkígyóásra, hogy Kétegyházán élő, vasutas testvére felelőséget vállalt érte. Kútfürőkhöz került, 3-4 fős csapatban dolgozott, tehát akkor is megfigyelés alatt tartották. Úgy tudom, hogy 1954-ben, amikor Nagy Imre miniszterelnök volt, némileg rehabilitálták, de eltöltötték minden olyan munkakörtől, ami a végzettségének megfelelt volna. 1958-ban találkoztam vele, amikor közölte velem, hogy milyen kegyetlenül bántak vele a Margit körüton. Emlékét mint beosztottja és mint magyar ember tisztelettel megőrzöm.

Köszönöm a beszélgetést! S a magam részéről mindezt csak azzal egészíthetem ki, amit feleségétől és családtagjaitól, az ezt követő évek történéseiről tudhatunk. Gyula bácsi a II. világháború végén, a kormányzó proklamációja után részt vett a nemzeti ellenállásban. A felvidéken kapcsolatba került illegálisan harcoló partizán alakulatokkal is. Erre való hivatkozással, az 1956-os forradalmat vérbe fojtó régi-új hatalom legitimációt keresve 1960-ban rehabilitálta őt is. A kovácssegédből hadügyminiszterre avansált Czinege Lajos följajánlotta neki a további katonai pálya lehetőségét is. Mély hite és emberi tartása azonban itt is megnyilvánult, visszautasította a hatalom közeledését, immár önkéntes száműzetésben Újkígyóson maradt. Felesége, a szintén regényes életutat bejárt Murai-Malek Kornélia, Nelli néni sokszor mondogatta: „Gyuszinak olyan erős Istenhite volt, hogy én, aki zárdában nevelkedtem, még nagyon messze járok tőle...”

Padtámla részlete, Csábrádi József munkája, 1880-as évek. Nógrád megye. Néprajzi Múzeum, Budapest